

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад дар мавзуи “Вижагиҳои ғоявӣ ва услубии рӯҷуҳои лирикӣ дар адабиёти бадеӣ (дар мисоли осори устод Айнӣ)” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 – Филология (6D020501 – Адабиёти тоҷик)

Мавзуи диссертатсия, ки ба таҳқиқи вежагиҳои ғоявӣ ва услубии рӯҷуҳои лирикӣ дар адабиёти бадеӣ бо таъба ба осори устод Айнӣ бахшида шудааст, дар адабиётшиносии тоҷик аҳаммияти назариявӣ амалии муҳим дорад. Муаллиф бо истифода аз манобеи фаровони илмӣ ва таҳлили ҳамаҷонибаи масъала, нақш ва мавқеи рӯҷуҳои лирикиро ба сифати падидаи муҳими адабӣ ошкор намуда, таъкид менамояд, ки ин унсури адабӣ дар ифодаи эҳсосот, андешаҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва таърихӣ нақши калидӣ дорад.

Дар автореферат вазифаҳои муҳими пажӯҳишӣ дар муқаддимаи қор бо назардошти зарурати мавзӯ ва мавқеи таҳқиқот равшан тавзеҳ дода шудаанд. Диссертант бо истифода аз сарчашмаҳои илмии ватаниву хориҷӣ ва бо таъба ба осори бадеӣ ва публитсистии устод Айнӣ, масъалаҳои назариявӣ амалӣ, аз ҷумла, ҷойгоҳ, вазифаҳо ва намудҳои сухани муаллиф ва рӯҷуи лирикиро дар адабиёт муфассал баррасӣ намудааст.

Боби аввал «Масъалаҳои назариявии сухани муаллиф ва рӯҷуи лирикӣ дар адабиёти бадеӣ» ба шарҳи асосҳои назариявии сухани муаллиф ва рӯҷуи лирикӣ дар адабиёти бадеӣ иртиботманд мебошад. Муаллиф чараёнҳои таърихии шаклгирии ин падидаи адабиро дар назария ва амалияи адабӣ шарҳ медиҳад. Аз ҷумла, масъалаи шинохти рӯҷуҳои лирикӣ дар адабиётшиносии муосир ва қорбурди онҳо дар шаклҳои мухталифи насри бадеӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Боби маъкур барои ташаккули заминаи илмӣ таҳқиқот хизмат мекунад.

Фасли аввал «Сухани муаллиф – воситаи асосии инъикоси симо, мавқеъ ва муносибати нависанда» таърихи пайдоиш ва ташаккули назариявии рӯҷуи лирикиро дар адабиёти ҷаҳон ва тоҷик мавриди баррасӣ қарор додааст. Дар он саҳми олимон ва равияҳои назариявии муҳими адабиётшиносӣ дар ташаккули ин мафҳум возеҳ қарда шудааст. Диссертант бо таҳлили асли мафҳум ва истилоҳ, истифодаи онро дар осори бадеӣ нишон медиҳад. Ҳамзамон, фарқи рӯҷуҳои лирикӣ аз дигар намудҳои сухани муаллиф ба таври мушаххас ва нишонрас ташреҳ бахшида шудааст.

Фасли дувум «Шаклҳои ҳоси сухани муаллиф (рӯҷуи лирикӣ, шарҳ, поварақ, эпиграф, пролог, эпилог, эссе, монолог) ва вазифаҳои онҳо» ва фасли сеюм «Нақш ва вазифаҳои рӯҷуи лирикӣ» навъҳои мухталифи сухани муаллифро дар асарҳои насрӣ ва назмӣ таҳлил намуда, нақши онҳо дар ифодаи мавқеи шахсии муаллиф нишон дода шудааст. Муҳаққиқ дар ин фаслҳо ба тарзи истифода ва таъсири ин шаклҳо ба мухтавои асар диққат

додааст. Аз ҷумла, нақши аслии шаклҳои монолог, шарҳ, муқаддима ва хулоса дар ифшои ғояи асар равшан карда мешавад. Мебояд таъкид намуд, ки фаслҳои мазкур аҳаммияти баланд дар мушаххаснамоии вазифаи ғоявии сухани муаллиф доранд.

Боби дувум «Тасвири руҳияи инсон ва ҳадафҳои ғоявии асар дар ручуи лирикӣ» унвон дошта, фарогири се фасл мебошад: фасли якум «Шакл, сабки нигориш, забон ва тарзи баёни ручуҳои лирикӣ», фасли дуюм «Ручуи психологӣ ва нидо – баёнгари эҳсосот ва руҳияи муаллиф ва қахрамонҳои асар дар мисоли осори устод Айнӣ» ва фасли сеюм «Ҳадафи ручуи лирикӣ дар назми эпикӣ». Фаслҳои мазкур таҳлили амалии ручуҳои лирикиро дар осори устод Айнӣ дар бар гирифта, вазифаи ин унсуро дар ифодаи ғояҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ ва таърихӣ бо мисолҳои мушаххас нишон додааст. Диссертант бар он хулоса расида, ки ручуҳои лирикӣ дар осори устод Айнӣ барои ифодаи эҳсосоти ватандӯстона ва мавқеи муаллиф ба масъалаҳои иҷтимоӣ нақши муассир доранд.

Дар ин боб масъалаҳои иҷтимоии замони нав ва таъсири ручуҳои лирикӣ дар баёни танқиди иҷтимоӣ дар осори Айнӣ низ таҳқиқ шудааст. Диссертант бо таҳлили порчаҳои мушаххаси асарҳо мавқеи муаллифро дар рӯбарӯии ҷомеа бо мушкилот равшан намудааст. Фикрҳо дар заминаи таҷрибаи муаллиф ва воқеияти иҷтимоии замон таҳким ёфтаанд.

Ҷамҷунин, фаслҳои мазкур шеваҳои гуногуни изҳори эҳсоси муҳаббат ба Ватан ва миллатро тавассути ручуҳои лирикӣ нишон медиҳад. Муҳаққиқ кӯшида, ки таъсири ручуҳоро ба тақвияти ғояи ватандӯстӣ ва арзишҳои миллии дар осори Айнӣ собит бо далоили илмӣ собит намояд. Намунаҳои шеърӣ ва насрӣ ҷойгоҳи назарии таҳлилро қавӣ бинмудаанд.

Лозим ба зикр аст, ки боби мазкур яке аз муҳимтарин бахшҳои таҳқиқот буда, дар мисоли осори як адиби маъруфи муосири тоҷик устод Айнӣ собит месозад, ки ручуи лирикӣ дорои хусусиятҳои барҷастаи ғоявӣ бадеист.

Боби сеюм «Мақом ва аҳаммияти ручуҳои публитсистӣ таърихӣ дар адабиёти бадеӣ» номгузорӣ гардидааст. Фаслҳои «Тасвири ҳаёти сиёсӣ ва ҷомеа дар ручуҳои публитсистӣ таърихӣ», «Заминаҳои ташаккули сухани муаллиф дар осори публитсистӣ ва бадеии устод Айнӣ» ва «Вазифаҳои ғоявӣ иҷтимоии ручуҳои публитсистӣ дар повести «Одина»-и устод Айнӣ» шомили ҳамин боб ҳастанд. Дар фаслҳои мазкур диссертант навҳои гуногуни ручуҳои лирикиро бо таърифи асарҳои гуногуни устод Айнӣ таҳлил намуда, таъсири онҳоро дар таҳкими аҳаммияти иҷтимоӣ ва сиёсӣ ва эстетикӣ асар нишон додааст. Муҳаққиқ бо таҳлили амиқ нишон медиҳад, ки ҳар як навъи ручуӣ на танҳо вазифаи иттилоотӣ, балки нақши ҳунариву ғоявӣ низ дорад. Ҷамҷунин, диссертант бар он аст, ки ручуҳо воситаи тафсири нисбат ба таъсиргузори образи муаллиф мебошанд. Таҳлили равишҳои фалсафии ручуҳо низ дар ин боб паҷӯшиш гардидааст.

Дар хулосаи кор муаллиф натиҷаҳои муҳим ва ҷолиби таҳқиқотро дар шакли 14 банди мушаххас оварда, аҳаммияти илмӣ ва амалии мавзӯро боз як бори дигар тасдиқ кардааст.

1. Забони илмӣ рисола гоҳе ба забони публитсистӣ наздик мешавад. Ифодаҳои эҳсосӣ ё истифодаи ҷумалаҳои пурсишӣ таъкиди дар матни илмӣ мушоҳида мегарданд.

2. Дар матн истифодаи ибораҳои ғайриилмӣ ва гуфторӣ ба назар мерасад. Ибораҳои чун “гуфтани ҳастем, ки...”, “маълум мешавад, ки...”, “ба гумон аст...” ба шеваи гуфтугӯӣ ва сустии услуб ишора мекунад.

3. Тартиби овардани баъзе аз рӯйхати адабиёти истифодашуда ба ГОСТ мутобиқат намекунад. Рӯйхат аз рӯи алифбо ва шеваи омехтаи забонҳо (тоҷикӣ, хориҷӣ) оварда шудааст, вале дар баъзе ҳолат номукамал аст.

Бо вуҷуди ин пешниҳодҳо, қайд менамоем, ки чунин нуқсонҳо хусусияти ҷузъӣ дошта, ба аҳаммияти умумии кори илмӣ таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Хулоса, автореферати диссертатсияи Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад дар мавзӯи «Вижагиҳои ғоявӣ ва услубии ручуҳои лирикӣ дар адабиёти бадеӣ (дар мисоли осори устод Айни)» ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қоидаҳои таҳияи авторефератҳо ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020501 - Адабиёти тоҷик) мебошад.

Муқарриз: номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори
кафедраи забон ва адабиёти рус
Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав

 Саидова Мархабо Шохолмаҳмадовна

Суроға: 759662 н. Кӯшониён, кӯчаи Муқимӣ, хонаи 5

Телефон: 905330650;

Email: marhabosaidovna70@gmail.com.

Имзои Саидова М.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори ШК ва КМ ДДБ

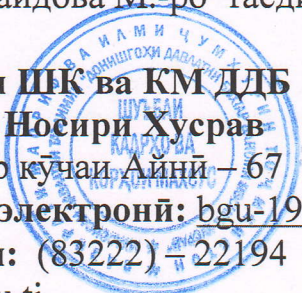
ба номи Носири Хусрав

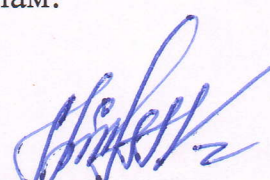
ш. Бохтар кӯчаи Айни – 67

Почтаи электронӣ: bgu-1978@mail.ru

Телефон: (83222) – 22194

www.btsu.tj

Исозода Тоҷиддин Исо

27.05.2025